

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ

ANTROPOLOGIE

**PĚSTOUNSKÁ PÉČE A HMOTNÉ ZABEZPEČENÍ ZE STRANY
STÁTU**

Bakalářská práce

Obor studia: Sociální práce

Autor: Helena Krychtálková

Vedoucí práce: PhDr. Eva Klimentová, Ph.D.

Olomouc 2019

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Pěstounská péče a hmotné zabezpečení ze strany státu“ vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne .....

Podpis.....

Anotace

- Jméno a příjmení:** Helena Krychtálková
- Katedra:** Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie
- Obor studia:** Sociální práce
- Obor obhajoby:** Sociální práce
- Vedoucí práce:** PhDr. Eva Klimentová, Ph.D.
- Rok obhajoby:** 2019
- Název práce:** Pěstounská péče a hmotné zabezpečení ze strany státu

Anotace práce:

Tato práce se zabývá hmotným zabezpečením pěstounské péče ze strany státu. V teoretické části jsou definovány základní funkce rodiny a její současné problémy, cesta dítěte do náhradní rodinné péče, pěstounská péče jako jedna z forem náhradní rodinné péče. Jsou zde uvedeny druhy dávek, které se poskytují ze strany státu pěstounským rodinám.

Cílem mé práce bylo podat přehled o spokojenosti pěstounských rodin s hmotným zabezpečením státu formou sociálních dávek, především pak formou dávek pěstounské péče. Spokojenost pěstounů byla vyhodnocena na základě analýzy dokumentů a dotazníkových šetření. Na základě vyhodnocených dat bylo zjištěno, že převážná část pěstounů je s hmotným zabezpečením státu spokojena.

Klíčová slova: pěstoun, dítě, náhradní rodinná péče – pěstounská péče, hmotné zabezpečení

Annotation: The Bachelor thesis deals with material ensure, which state provides to foster parents. In the theoretical part are defined base family functions and nowadays problems of base family functions, Hannover of child to foster family, foster care like one of forms of foster parents care. In this text are mentioned kinds of benefits, which state provides to foster parents.

The aim of the work is create an overview of satisfaction of foster parents with material ensure, which is provided by the state in form of social benefits, especially in form of foster care benefits. Satisfaction of foster parents was evaluated by the dokument analysis and surveys. By the data analysis was found, tha tmost of foster parents are satisfied with material ensure, which is provided by the state.

Keywords: foster parent, child, fosterparents care, material ensure

Počet literatury a zdrojů: 23

Rozsah práce: 54 s. (81778 znaků s mezerami)

Obsah

Úvod	5
1 Náhradní rodinná péče v České republice a její formy	7
1.1 Svěření dítěte do péče jiné osoby než rodiče	7
1.2 Poručenství	8
1.3 Osvojení	8
2 Pěstounská péče	11
2.1 Vývoj pěstounské péče v České republice	11
2.2 Legislativní rámec	12
2.3 Typy pěstounské péče	14
2.3.1 Pěstounská péče dlouhodobá	14
2.3.2 Pěstounská péče na přechodnou dobu.....	15
2.3.3 Pěstounská péče příbuzenská	16
3 Finanční zajištění pěstounské péče, druhy dávek	18
3.1 Odměna pěstouna	19
3.2 Příspěvek na úhradu potřeb dítěte	21
3.3 Příspěvek při převzetí dítěte.....	22
3.4 Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla.....	23
3.5 Příspěvek při ukončení pěstounské péče.....	23
3.6 Přídavek na dítě	24
3.7 Příspěvek na bydlení	24
3.8 Rodičovský příspěvek	25
3.9 Peněžitá pomoc v mateřství.....	26
4 Metodika výzkumu	27
4.1 Realizace výzkumu	27
4.2 Analýza dokumentů a její výsledky	28
4.3 Dotazníkové šetření a jeho výsledky.....	34
4.3.1 Dotazník.....	36

4.3 Shrnutí	47
Závěr.....	49
Literatura a zdroje:.....	51
Seznam tabulek:	53
Seznam grafů:.....	54

Úvod

Předložená bakalářská práce se věnuje problematice pěstounské péče a její podpory ze strany státu. Tématika pochopitelně nebyla zvolena náhodně. K její volbě mě vedlo především osobní zaujetí a má profesní profilace, jelikož v rámci svého zaměstnání působím ve státní správě, v oblasti státní sociální podpory, která se konkrétně zabývá právě výplatou pěstounských dávek. Vzhledem k tomu, že je mi toto téma velmi blízké, rozhodla jsem se mu věnovat detailněji a zaměřit na něj svou bakalářskou práci.

Oblast náhradní rodinné péče a zejména péče pěstounské je v dnešní době velmi diskutovaným tématem nejen v mediální oblasti, ale rovněž ve společnosti. Je nesporné, že každé dítě má právo na to, aby vyrůstalo v rodinném prostředí, což je jedním z důvodů pro upřednostňování výchovy dítěte v rodinném prostředí, před výchovou v prostředí institucionálním.

Cílem této bakalářské práce bylo podat přehled o spokojenosti pěstounských rodin s hmotným zabezpečením státu formou sociálních dávek, Jedná se o hmotné zabezpečení formou sociálních dávek, především pak formou dávek pěstounské péče, a zároveň objasnění praktického přínosu novelizace zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 1.1.2013 pro pěstounské rodiny.

Abych položila relevantní teoretický základ pro praktickou část své bakalářské práce, bude nejprve nutné si představit a jasně definovat pojmy a oblasti, se kterými budu dále pracovat. První kapitola tohoto textu se proto bude obecně věnovat náhradní rodinné péči v České republice a jejím jednotlivým formám podle aktuální právní úpravy. Představen bude institut svěřeni dítěte do péče jiné osoby než rodiče, poručenství, hostitelství, nebo osvojení. Krátce bude popsána i pěstounská péče a její základní znaky. Detailněji ji však následně rozpracovává kapitola druhá, v níž se zaměřím na jednotlivé typy pěstounské péče, a jejich legislativní rámec.

V rámci třetí kapitoly se pak budu věnovat problematice finančního zajištění pěstounských rodin v České republice, čímž navážu na následující čtvrtou kapitolu, a zároveň praktickou část práce, která bude zaměřena na výzkum spokojenosti pěstounských rodin s jejich hmotným zabezpečením ze strany státu formou sociálních dávek. Výzkumná činnost bude realizována kvantitativně, prostřednictvím dotazníkového šetření. Získaná data budou následně shromážděna, zpracována, analyzována a vyhodnocena. Výsledky výzkumného šetření pak zpracuji do vypovídajících tabulek a grafů. Ze zjištěných údajů pak zjistím, zda se podařilo naplnit předem definovaný cíl práce, či nikoliv. Získaná data mohou rovněž prakticky posloužit jako informační materiál pro budoucí žadatele o pěstounskou péči, kdy jim tento text může pomoci se lépe zorientovat v problematice, typech náhradní rodinné péče a finančním zajištění pěstounských rodin. Informace o finančním zajištění pěstounských rodin navíc nepocházejí z žádné brožury nebo informačního materiálu obecného charakteru, nýbrž z objektivního vyhodnocení reálných odpovědí reálných pěstounů. Posloužila-li by má bakalářská práce alespoň jednomu takovému žadateli, splnila by tím svůj nejvyšší cíl.

1 Náhradní rodinná péče v České republice a její formy

Jádrem této bakalářské práce je pěstounská péče. Nejprve je však vhodné si alespoň okrajově definovat všechny typy náhradní rodinné péče v České republice. Tato kapitola rovněž poskytuje prostor pro porovnání jednotlivých typů náhradní rodinné péče s pěstounskou péčí, zjištění rozdílů a podobností mezi nimi, ale také představuje instituty, které mohou na pěstounskou péči navazovat, anebo jí předcházet.

Pod pojmem náhradní rodinná péče se obecně rozumí péče o dítě, uskutečňována jinou osobou, než je rodič. Je možné rozlišovat hned několik forem náhradní rodinné péče, jako je svěřením do péče jiné osoby než rodiče, poručenství, osvojení a pěstounskou péčí. Mezi formy náhradní rodinné péče patří i tzv. hostitelství (situace, kdy si bere dobrovolník dítě z ústavního zařízení k sobě domů, a to např. na víkend, svátky), avšak tato forma nemá právní podporu. Na zakotvení hostitelských pobytů do zákona či vyhlášky poukazuje i Zezulová (2012, s. 172-174). Hostitelství upravuje §30 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Nyní stručně představím formy náhradní rodinné péče: svěřením dítěte do péče jiné osoby než rodiče, poručenství, osvojení. Pěstounské péči se pak budu detailně věnovat v kapitole č. 2.

1.1 Svěřením dítěte do péče jiné osoby než rodiče

Svěřit dítě do péče jiné osoby je možné na základě občanského zákoníku č. 89/2012Sb., ve znění pozdějších předpisů. Místně příslušný soud má pravomoc svěřit nezletilé dítě do péče jiné osoby než rodiče v případě, že ani jeden z rodičů, nebo popř. poručník není schopen nebo ochoten se o dítě postarat. Toto svěřením do péče vždy musí být v souladu se zájmy dítěte a není institutem nahrazujícím předpěstounskou péčí, pěstounskou péčí, nebo péčí, která předchází osvojení dítěte. Soud dává při rozhodování přednost osobě v příbuzenském vztahu s dítětem v případě, že je toto v souladu se zájmy dítěte. Konkrétní povinnosti pečující osoby vymezuje soud a rodiče nadále k dítěti mají vyživovací povinnost, jejíž rozsah s ohledem na majetkové poměry, schopnosti a možnosti opět stanovuje místně

příslušný soud (zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 953 - § 957).

1.2 Poručenství

Není-li tu žádný z rodičů, který má a vůči svému dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, soud jmenuje dítěti poručníka (zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 928).

Poručenství, které se využívá v oblasti náhradní rodinné péče, patří určitým způsobem k pěstounské péči (Bubleová, 2014, s. 7-8).

Poručníka jmenuje dítěti místně příslušný soud. Pokud to není v rozporu se zájmy dítěte, jmenuje soud poručníkem osobu naznačenou rodiči nebo osobu příbuznou nebo blízkou dítěti nebo rodině. Osoba poručníka má pak vůči dítěti shodná práva jako má biologický rodič, avšak neváže jej k němu povinnost vyživovací. Poručník je tedy zákonným zástupcem nezletilého dítěte, avšak v závažných záležitostech dítěte má rozhodující pravomoc místně příslušný soud.

Je možné říci, že v praxi existují případy, kdy je pro pěstounskou rodinu těžší získat svolení zákonného zástupce, než získat svolení soudu pro poručníka.

Stejně jako je tomu v případě pěstounské péče, i poručníkovi náleží za jeho péči o dítě náležitá finanční odměna ve formě sociálních dávek, a to v případě, že o dítě osobně pečuje tak, jako by mu bylo dítě svěřeno trvale do péče (zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, §928 - §940).

1.3 Osvojení

Osvojením se rozumí přijetí cizí osoby za vlastní (zákon 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, §794).

Předpokladem osvojení je takový vztah mezi osvojitelem a osvojencem (nebo alespoň základ takového vztahu), jaký je mezi rodičem a dítětem. O osvojení rozhodne soud. Soud rozhoduje na základě návrhu osoby, která chce dítě osvojit.

V případě osvojení zletilého soud rozhoduje na základě návrhu osoby, která chce zletilého osvojit s připojením zletilého k návrhu, o osvojení dítěte staršího dvanácti let soud rozhoduje na základě návrhu osoby, která chce dítě osvojit a osobního souhlasu dítěte, které je náležitě poučeno o následcích a důsledcích tohoto souhlasu. V případě, že je dítě mladší 12 let, jeho opatrovník musí udělit souhlas s jeho osvojením. O osvojení nemůže být rozhodnuto též bez souhlasu rodičů dítěte nebo osob, které jsou oprávněny dát souhlas za rodiče. Osvojitel má rodičovskou odpovědnost. Možnost stát se osvojitelem má výhradně zletilá, svéprávná osoba, jenž bude svým životním stylem dobrým rodičem pro osvojovanou dítě. Osvojitelův zdravotní stav nesmí významně omezovat péči o dítě a věkový rozdíl mezi osvojitelem a dítětem by měl být přiměřeného charakteru, tedy zpravidla ne menší než 16 let. Výjimečně umožňuje občanský zákoník i menší věkový rozdíl, a to se souhlasem opatrovníka zastupujícího nezletilé dítě u soudního řízení (zákon 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, §794 - §854).

Na základě výše uvedeného je tedy možné konstatovat, že v případě osvojení má osvojenec stejné postavení jako dítě biologické, a to včetně všech příbuzenských vztahů. Okamžikem osvojení zanikají vazby osvojence s jeho biologickou rodinou, a jsou navázány vazby s rodinou novou. Osvojitel má k osvojení vyživovací povinnost a poté, co rozsudek o osvojení nabyde právní moci, je osvojitel rovněž zapsán do rodného listu osvojence (Nožířová, 2012, s.13).

Pravomocné osvojení je možné zrušit do 3 let od rozhodnutí o osvojení. V případě překročení této lhůty je již osvojení nezrušitelné. To neplatí, jde-li o osvojení v rozporu se zákonem (zákon 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, §840).

Současná praxe se v rámci osvojování nezletilých dětí často setkává se situací, kdy problém spočívá v „*získání souhlasu k osvojení bez vztahu k určitým osvojitelům po uplynutí šesti týdnů od narození dítěte. Matka je již často někde na jiném místě a tento pro dítě velmi důležitý úkon z různých důvodů neudělá*“ (Bubleová a kol., 2014, s. 11).

V těchto případech je nezbytné matkám podávat patřičná poučení o významnosti tohoto kroku pro dítě a informovat je o tom, že v případě osvojení jim zaniká vůči

dítěti vyživovací povinnost a další povinnosti související s plněním rodičovské odpovědnosti (Bubleová a kol., 2014, s. 11).

Institut osvojení se stává významným prostředkem pro žádoucí vývoj těch nejmenších dětí, jelikož díky němu je možné umístit dítě do rodinného prostředí až do doby, než jsou umístěny do osvojitelské rodiny, čímž se zcela vyhnou traumatizující ústavní péči. Navození tohoto systému náhradní rodinné péče o nejmenší děti by mělo mít za následek zrychlení celého soudního řízení a omezení počtu dětí umístěných v ústavní péči.

2 Pěstounská péče

Následující kapitola čtenáři představí vývoj pěstounské péče v České republice. Dále představí současný legislativní rámec pěstounské péče v České republice a změny, ke kterým došlo po novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí a zákona o státní sociální podpoře. Opomenuty nezůstanou ani jednotlivé druhy pěstounské péče, a jejich deskripce.

2.1 Vývoj pěstounské péče v České republice

V České republice má institut pěstounské péče mnohaletou tradici. V průběhu let upravovalo pěstounskou péči hned několik legislativních dokumentů. Základní právní úprava pěstounské péče poskytované za úplatu byla zakotvena v zákoně č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský, ve znění pozdějších předpisů, v jeho části O právu osobním, přesněji od § 186, který byl až do roku 1950 na našem území v platnosti (Smolíková, 2014, s. 25).

V roce 1950 se pěstounská péče ve všech formách ruší (mimo formy příbuzenské pěstounské péče) a náhradní rodinná péče se orientuje spíše na kolektivní skupinovou výchovu s monopolem státu. Do popředí se staví institucionální péče o dítě, o které se jeho rodiče nemohou, nebo nechtějí starat (Smolíková, 2014, s. 47).

K obnovení pěstounské péče v právním řádu dochází až po 23 letech. V roce 1973 právní předpisy preferují umístění dítěte do péče pečovatele před péčí ústavní. Právní předpisy obsahují jak legislativní rámec pěstounské péče, tak i problematiku hmotného zabezpečení dítěte a osoby pečující. Osoba pěstouna musela splňovat morální, zdravotní a výchovné požadavky. V kompetenci okresních a místních národních výborů byla evidence dětí vhodných pro pěstounskou péči. V kompetenci okresních národních výborů bylo vykonávání dohledu nad výkonem pěstounské péče (Smolíková 2014, s. 47-55). Nicméně až do roku 1998 byl soud povinen zjišťovat, zda není vhodné umístit dítě do ústavní péče (Smolíková, 2014, s. 56-57). V mezidobí let 1973 až 2000 pěstounská péče fungovala obdobným způsobem, jako je tomu v současnosti, byla však určena výhradně dětem vyžadujícím dlouhodobou péči (Smolíková, 2014, s. 51–52).

V roce 1999 pak došlo k přijetí zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti 1. 4. 2000. Zákon o pěstounské péči jím byl zrušen, úprava pěstounské péče byla přenesena do zákona o rodině, kde byla vypuštěna podmínka dlouhodobosti. Poslední změny s sebou přineslo přijetí zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, který institut pěstounské péče v současnosti zaštiťuje (Smolíková, 2014, s. 57–59).

Nový občanský zákoník své účinnosti nabyl k 1. 1. 2014 a v oblasti náhradní rodinné péče přinesl řadu změn. V souvislosti s jeho účinností začaly být kladeny vyšší požadavky na činnost sociálních pracovníků působících na orgánu sociálně-právní ochrany dětí, jelikož tito museli do praxe veškeré změny aplikovat. Vyšší nároky však začaly být kladeny rovněž na pěstouny a náhradní rodiče (Cilečková, 2014, s. 61–69).

V souvislosti s novým občanským zákoníkem nelze opomenout právní úpravu finančního zabezpečení pěstounské péče, které se podrobněji budu věnovat v kapitole č. 3.

Aktuální právní úprava pěstounské péče vychází zejména z Listiny základních práv a svobod, mezinárodních úmluv, občanského zákoníku a zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Platí, že náhradní rodinná péče má před ústavní výchovou přednost, a místně příslušný soud z tohoto důvodu vždy zkoumá, „*zda je možné dítě svěřit do péče fyzické osoby namísto nařízení ústavní výchovy, a je-li již ústavní výchova nařízena, soud ji má zrušit, lze-li dítě svěřit do péče fyzické osoby.*“ (Vránová, 2011, s. 10).

2.2 Legislativní rámec

Proces zprostředkování pěstounské péče začíná pro žadatele kontaktem s obecním úřadem obce s rozšířenou působností, který má v rámci oddělení sociálně-právní ochrany dětí pracovníky pověřené agendou náhradní rodinné péče. Tento pracovník pro náhradní rodinnou péči se stává průvodcem žadatele v první fázi zprostředkování pěstounské péče a shromažďuje potřebné doklady (Pazlarová, 2016, s. 32).

Svěření dítěte do pěstounské péče (i do poručenské péče, kdy poručník o dítě osobně pečuje, tak jako by mu bylo dítě svěřeno trvale do péče) předchází řada činností, které uskutečňují obecní úřady obce s rozšířenou působností (a to v rámci oddělení sociálně-právní ochrany dětí) a soudy (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, §19a, §20).

Zprostředkování pěstounské péče má několik fází: vyhledávání dětí, kterým je třeba zajistit péči v náhradním rodinném prostředí formou pěstounské péče, vyhledávání fyzických osob vhodných stát se pěstouny, odborná příprava fyzických osob vhodných stát se pěstouny, zajištění osobního seznámení dítěte s určitou fyzickou osobou vhodnou stát se pěstounem (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně- právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, §20, §21).

Zprostředkování pěstounské péče se provádí jen na žádost fyzické osoby, která má zájem přijmout dítě do pěstounské péče. Žádost o zprostředkování pěstounské péče se podává u obecního úřadu obce s rozšířenou působností, a to u orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Zprostředkování pěstounské péče se neprovádí v případě, kdy návrh na svěření dítěte do pěstounské péče podala fyzická osoba k dítěti příbuzná, anebo blízká dítěti, nebo jeho rodině a před umístěním dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu. V těchto případech je podáván návrh přímo soudu. Na základě podané žádosti o zprostředkování pěstounské péče zakládá obecní úřad obce s rozšířenou působností, orgán sociálně- právní ochrany dětí, spisovou dokumentaci dítěte, jejíž součástí je vyhodnocení situace dítěte a rodiny. Obdobně zakládá obecní úřad obce s rozšířenou působností spisovou dokumentaci žadatele, který žádá o zprostředkování pěstounské péče. Kopii spisové dokumentace o dítěti vhodném ke zprostředkování pěstounské péče i o žadateli o pěstounskou péči poté postupuje na krajský úřad. Krajský úřad vytváří evidenci dětí a žadatelů, posuzuje vhodnost žadatele a zařazení žadatele o zprostředkování pěstounské péče (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, §20, §21).

Pěstounská péče vzniká rozhodnutím soudu a jedině soud může rozhodnout o jejím zrušení. Pěstounská péče je formou náhradní rodinné péče, při které pěstoun o dítě osobně pečuje a je zodpovědný za jeho výchovu. Při hledání náhradní péče o dítě se upřednostňují osoby příbuzné nebo osoby blízké. Pěstoun má právo zastupovat dítě a

spravovat jeho záležitosti jen v běžných věcech a nemá k dítěti vyživovací povinnost. V případě řešení mimořádných situací, např. vyřízení cestovního dokladu, musí pěstoun požádat o souhlas zákonného zástupce dítěte, případně soud. Povinností pěstouna je udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s jeho rodiči, dalšími příbuznými a osobami dítěti blízkými. Hmotné zabezpečení dítěte a odměnu pěstounům zajišťuje stát dávkami pěstounské péče. Rodiče dítěte zároveň plní svou vyživovací povinnost k rukám úřadu (zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, §928-§970; zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, §47e -47n, §19 odst. 2).

Pěstouni i poručníci, kteří o dítě osobně pečují, uzavírají s obecním úřadem obce s rozšířenou působností nebo s krajským úřadem Dohodu o výkonu pěstounské péče, která upravuje podrobnosti ohledně výkonu práv a povinností pečujících osob a osob v evidenci (zákon č.359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, §4a, v záležitostech, které nejsou upraveny zákonem o sociálně-právní ochraně dětí se řídí zákonem č. 500/2004 Sb. správní řád, §159-§170).

2.3 Typy pěstounské péče

Pěstounskou péčí je možné rozčlenit na několik typů, a to na péči dlouhodobou, vykonávanou osobou pečující, pěstounskou péči na přechodnou dobu, vykonávanou osobou vedenou v evidenci. Posledním typem pěstounské péče je příbuzenská pěstounská péče, kterou však lze zařadit pod pěstounskou péči dlouhodobou. Jednotlivé typy pěstounské péče se od sebe vzájemně liší. Konkrétní odlišnosti popisují v následujících podkapitolách.

2.3.1 Pěstounská péče dlouhodobá

Pěstounskou péčí rozumíme formu náhradní rodinné péče, při níž osoba pěstouna pečuje o dítě, u něž je zodpovědná za jeho řádnou výchovu. Navzdory uvedenému je však pěstounskou péči dlouhodobou nutné nadále vnímat jako formu náhradní rodinné péče dočasného charakteru. V rámci pěstounské péče dlouhodobé děti znají své biologické rodiče a je umožňován a podporován jejich styk s nimi, není-li tento proti jejich zájmům, a je tedy možné předpokládat, že jakmile se zlepší nepříznivá situace biologických rodičů, mohly by být děti navráceny zpět do jejich péče (Bubleová a kol., 2014, s. 8-10).

Pěstouni pochopitelně oplývají celou řadou povinností, ke kterým mimo jiné patří například „*udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s jeho rodiči, dalšími příbuznými a osobami dítěti blízkými. Konkrétní náplň této povinnosti může být upravena soudem.*“ (Bubleová a kol., 2014, s. 7).

U pěstounské péče dlouhodobé se především jedná o dlouhodobé řešení složité situace dítěte. O svěřením dítěte do pěstounské péče dlouhodobé rozhoduje místně příslušný soud, který má rovněž pravomoc tuto péči zrušit.

2.3.2 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Smyslem pěstounské péče na přechodnou dobu je poskytnutí okamžité pomoci ohroženým dětem, jedná se tedy především o institut krizový a pouze přechodný. Umístěním dítěte do této péče je rodičům poskytnutý čas k upravení svých poměrů tak, aby byli znovu schopni převzít dítě do své péče, nebo aby se pro dítě našla jiná náhradní rodina. Na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí může soud dítět svěřit do pěstounské péče na přechodnou dobu osobám, které jsou podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí zařazeny do evidence osob vhodných k výkonu pěstounské péče po přechodnou dobu. V těchto případech je dítět svěřeno těmto pěstounům na dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat, na dobu po jejímž uplynutí lze dát souhlas rodiče s osvojením, po dobu do nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tom, že souhlasu rodičů k osvojení není třeba (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně- právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, §27a odst. 7).

Podle Zezulové (2012) je pěstounská péče na přechodnou dobu definována jako „*dočasná péče o děti, u kterých je vysoká pravděpodobnost rychlého trvalého řešení – buď v dlouhodobé formě náhradní rodinné péče (osvojení, popř. dlouhodobé pěstounské péče), nebo návratu do původní rodiny.*“ (Zezulová, 2012, s. 174). Autorka dále předkládá, že tím, že bude ústavní péče nahrazena pěstounskou péčí na přechodnou dobu, bude sníženo riziko citové deprivace dítěte a zároveň uchována práva biologické rodiny. S tímto rovněž souvisí kontinuální profesní příprava pěstounů, kteří musejí být na odchod dítěte z jejich péče připraveni, aby tak bylo možné se vyhnout vyhroceným situacím při jeho odchodu.

I v těchto případech může být pro pěstouny odchod dítěte z rodiny problematický, proto „*je nutné skutečně detailní prověření žadatelů (tedy jak psychologické, tak i*

absolvování přípravného kurzu), kdy je nezbytné neopomíjet i další členy rodiny. Např. pokud jsou v rodině další děti, je nutné jim situaci odborně (ale samozřejmě vzhledem k jejich věku) vysvětlit, je nutné znát jejich názor“ (Nožířová, 2012, s. 20).

Podle Bubleové (2014, s. 9-11) je nejvíce rozvinutým typem pěstounské péče na přechodnou dobu tzv. raná pěstounská péče, kdy novorozenec jde přímo z porodnice do pěstounské rodiny na přechodnou dobu, ve které čeká na to, než mu bude zprostředkováno osvojení, namísto toho, aby tento čas trávil v ústavní péči. K dalším typům pěstounské péče na přechodnou dobu autorka uvádí akutní péči, tedy případy, ve kterých je nutné dítě zajistit v nenadálých situacích, kdy se ocitá bez péče rodičů. Může se jednat jak o případy odebrání dítěte z péče rodičů na základě předběžného opatření, nebo náhlé situace, jako je hospitalizace nebo uvěznění rodičů apod.

U pěstounské péče na přechodnou dobu se tedy jedná o přechodný, krizový institut, jehož trvání je omezeno maximálně na délku 1 roku. V případě, že je do pěstounské rodiny na přechodnou dobu po čase svěřen další sourozenec dítěte, počítá se tato lhůta až od příchodu sourozence. Pěstoun na přechodnou dobu musí být nepřetržitě schopen přijmout do své péče v případě potřeby dítě, za což mu náleží odměna pěstouna.

2.3.3 Pěstounská péče příbuzenská

Posledním typem pěstounské péče je příbuzenská pěstounská péče, kterou však řadíme pod pěstounskou péči dlouhodobou. V našich podmínkách se jedná o velmi rozšířený typ pěstounské péče. Jedná se o pěstounskou péči vykonávanou nejčastěji prarodiči, nebo jinými blízkými příbuznými dítěte. Ve spojitosti s péčí prarodičů například Matějček a kol. (2002, s. 120-121) uvádí, že v pěstounské péči příbuzenské vykonávané prarodiči je možné identifikovat riziko přílišné shovívavosti a přemíře lásky vůči dítěti. Realistické porozumění dítěti může v těchto případech snižovat i pokročilý věk prarodičů. V praxi je možné se setkat s jevem, kdy jsou prarodiče neochotní vyhledat pro dítě v případě potřeby odbornou pomoc, kterou mnohdy odmítají, nepřijímají zkušenosti odborníků a nespolupracují se svépomocnými sdruženími. Jsou rovněž méně ochotní spolupracovat s úředními osobami nebo svépomocnými sdruženími.

V rámci pěstounské péči příbuzenské je rozdíl oproti předchozím typům pěstounské péče také v tom, že příbuzní neprochází procesem zprostředkování pěstounské péče. Příbuzní sami podají návrh na svěřeni dítěte do pěstounské péče příslušnému soudu, který následně předpoklady pečující osoby posuzuje a má možnost si například od oddělení sociálně-právní ochrany dětí vyžádat další podklady před vydáním rozhodnutí. Ujala-li se osobní péče o dítě osoba příbuzná nebo dítěti blízká, dá jí soud přednost před jinou osobou, ledaže to není v souladu se zájmy dítěte (zákon 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, §962). Rozhodnutí o svěřeni dítěte do pěstounské péče musí být vždy v souladu s jeho nejlepšími zájmy.

3 Finanční zajištění pěstounské péče, druhy dávek

V rámci této kapitoly budou představeny jednotlivé dávky související s výkonem pěstounské péče, konkretizovány budou rozdíly mezi nároky na dávky u pěstounské péče dlouhodobé a pěstounské péče na přechodnou dobu. Stěžejním dokumentem zde bude zejména zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů a odborná literatura PhDr. Věduny Bubleové, která se danou problematikou v rámci své odborné činnosti rovněž intenzivně zabývá, a proto jsem se ji rozhodla využít.

Dávky související s pěstounskou péčí a způsob jejich výplaty zaštiťuje zejména § 47e zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Do 31. 12. 2012 byla agenda pěstounské péče a výplata dávek pěstounské péče upravována zákonem o státní sociální podpoře. *„Právní úprava dávek pěstounské péče byla vyjmuta ze zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, a nově vložena do zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Kromě systematické změny v právní úpravě došlo též ke zvýšení dávek poskytovaných pěstounům“* (Bubleová a kol., 2014, s. 34). Výplatu dávek v současnosti nadále zajišťuje Úřad práce České republiky.

Tato novela zároveň zakotvila do zákona o sociálně-právní ochraně dětí dohodu o výkonu pěstounské péče, na základě které je poskytován státní příspěvek na výkon pěstounské péče, a tento příspěvek je vyplácen obecnímu úřadu s rozšířenou působností, obecnímu úřadu, krajskému úřadu nebo pověřené osobě (nestátní neziskové organizace jako pověřené osoby k vykonávání sociálně-právní ochrany dětí). Částka příspěvku činí 48 000 Kč za kalendářní rok, pokud dohoda o výkonu pěstounské péče trvala celý rok. Pokud dohoda netrvala celý rok, náleží částka odpovídající jedné dvanáctině z uvedené celkové roční částky, a to za každý kalendářní měsíc nebo část měsíce v roce, v němž trvala uvedená dohoda. Nárok na státní příspěvek na výkon pěstounské péče má obecní úřad obce s rozšířenou působností na základě uzavření dohody o výkonu pěstounské péče s osobou pečující nebo osobou v evidenci (osobou pečující se rozumí pěstoun nebo poručník, osobou v evidenci se rozumí fyzická osoba, která je vedena v evidenci osob vykonávajících pěstounskou péči na přechodnou dobu). Dohoda upravuje podrobnosti ohledně

výkonu práv a povinností pěstounů, musí být v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte, při její tvorbě se musí přihlížet k zájmům a individuálním potřebám dítěte i pěstounů. Dohodu o výkonu pěstounské péče může se souhlasem příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností uzavřít s osobou pečující nebo osobou v evidenci obecní úřad, krajský úřad nebo pověřená osoba. Pokud není dohoda o výkonu pěstounské péče uzavřena do 30 dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí příslušného orgánu o svěřeni prvního dítěte do pěstounské péče, upraví podrobnosti výkonu práv a povinností obecní úřad obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu má pěstoun trvalý pobyt, podrobnosti výkonu práv a povinností upraví svým rozhodnutím. O přiznání státního příspěvku na výkon pěstounské péče rozhoduje krajská pobočka Úřadu práce České republiky, v jejímž obvodu se nachází sídlo nebo místo trvalého pobytu žadatele (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, §47d).

Opomenout nelze nestátní neziskové organizace, které se věnují doprovázení pěstounských rodin na základě pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí. Vzhledem k rozsahu mé práce a jejím cílům se jim však nebudu detailněji věnovat. Nárok na dávky pěstounské péče vzniká dnem splnění všech podmínek stanovených zákonem o sociálně-právní ochraně dětí. Nárok na výplatu dávek pěstounské péče vzniká na základě vykonatelnosti nebo právní moci rozsudku soudu o svěřeni dítěte do pěstounské péče na základě vykonatelnosti usnesení nebo rozsudku o svěřeni dítěte do předpěstounské péče nebo na základě vykonatelného rozsudku o jmenování poručníka, který o dítě osobně pečuje (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, §47p).

V následující podkapitole budou definovány jednotlivé dávky spojené s výkonem pěstounské péče:

3.1 Odměna pěstouna

Dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, dle §47i odst. 1, má nárok na odměnu pěstouna osoba pečující a osoba v evidenci. Nárok na odměnu pěstouna má i osoba pečující nebo osoba v evidenci, jestliže nezaopatřené dítě, které jí bylo svěřeno do péče, nemá po dosažení zletilosti

nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte jen proto, že požívá důchod z důchodového pojištění, jehož výše je stejná nebo vyšší než uvedený příspěvek.

Ode dne 1.1.2018 došlo k nové úpravě výše odměny pěstouna, s výjimkou odměny pěstouna náležející osobám v evidenci. Výše odměny pěstouna činí za kalendářní měsíc (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, §47j):

- a) 12 000 Kč, je-li pečováno o jedno dítě(do 31.12.2017 činila výše 8 000 Kč),
- b) 18 000 Kč je-li pečováno o dvě děti(do 31.12.2017 činila výše 12 000 Kč),
- c) 30 000 Kč(do 31.12.2017 činila výše 20 000 Kč),
  - 1) je-li pečováno alespoň o tři děti (za každé další dítě svěřené do péče osoby pečující se odměna pěstouna zvyšuje o 6 000 Kč(do 31.12.2017 činilo navýšení 4 000 Kč),
  - 2) je-li pečováno alespoň o jedno dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby v stupni II (středně těžká závislost) nebo ve stupni III (těžká závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost),
- d) 20 000 Kč jde-li o osobu v evidenci, a to i v případě, že nepečuje o žádné dítě (za každé další dítě, které je osobě v evidenci svěřeno do jiné péče, než je pěstounská péče na přechodnou dobu, se odměna pěstouna navyšuje o 6 000 Kč(do 31.12.2017 činilo navýšení 4 000 Kč).

V případě, že je pěstoun nebo osoba v evidenci rodičem nebo prarodičem otce nebo matky svěřeného dítěte, náleží této fyzické osobě odměna pěstouna pouze v případech hodných zvláštního zřetele, zejména s ohledem na sociální a majetkové poměry osoby pečující nebo osoby v evidenci a jejich rodiny s přihlédnutím na zdravotní stav dítěte Krajská pobočka Úřadu práce České republiky je povinna pro účely rozhodnutí o přiznání odměny pěstouna vyžádat si vyjádření k případu od příslušného obecního řadu obce s rozšířenou působností (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, §47j odst. 3).

Odměna pěstouna se pro účely zákonů upravujících daně z příjmů, pojistné na sociální zabezpečení a pojistné na všeobecné zdravotní pojištění považuje za příjem ze závislé činnosti (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, §47k.).

3.2 Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Dle zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů, §47f odst. 1 a 2, má nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte nezletilé nezaopatřené dítě svěřené do pěstounské péče. Tento příspěvek se vyplácí osobě pečující. Nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte se zachovává i po dosažení zletilosti dítěte, nejdéle však do dvacátého šestého roku jeho věku, jde-li o nezaopatřené dítě podle zákona upravujícího státní sociální podporu, které trvale žije a společně uhrazuje náklady na své potřeby s osobou, která byla do dosažení jeho zletilosti osobou pečující.

Ode dne 1.1.2018 došlo k nové úpravě výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte. Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte činí za kalendářní měsíc (zákon č. 359/1999 Sb., §47f):

- a) 4 950 Kč pro dítě ve věku do 6 let (do 31.12.2017 činila výše 4 500 Kč),
- b) 6 105 Kč pro dítě ve věku od 6 do 12 let (do 31.12.2017 činila výše 5 550 Kč),
- c) 6 985 Kč pro dítě ve věku od 12 do 18 let (do 31.12.2017 činila výše 6 350 Kč),
- d) 7 260 Kč pro dítě ve věku od 18 do 26 let (do 31.12.2017 činila výše 6 600 Kč).

Jde-li o dítě, které je podle zákona o sociálních službách osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby, činil do 31.12.2017 příspěvek na úhradu potřeb dítěte:

Dítě ve věku	Dítě ve stupni závislosti I (lehká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti II (středně těžká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti III (těžká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti IV (úplná závislost) Kč
Do 6 let	4 650	5 550	5 900	6 400
6 – 12 let	5 650	6 800	7 250	7 850
12 – 18 let	6 450	7 800	8 300	8 700
18 – 26 let	6 750	8 100	8 600	9 000

Tabulka 1: Výše měsíčních částek příspěvku na úhradu potřeb dítěte do 3.12.2017 v případě, že je dítě posouzeno stupněm závislosti I –IV. (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, §47f).

Jde-li o dítě, které je podle zákona o sociálních službách osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby, činí příspěvek na úhradu potřeb dítěte ode dne 1.1.2018:

Dítě ve věku	Dítě ve stupni závislosti I (lehká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti II (středně těžká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti III (těžká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti IV (úplná závislost) Kč
Do 6 let	5 115	6 105	6 490	7 040
6 – 12 let	6 215	7 480	7 975	8 635
12 – 18 let	7 095	8 580	9 130	9 570
18 – 26 let	7 425	8 910	9 460	9 900

Tabulka 2: Výše měsíčních částek příspěvku na úhradu potřeb dítěte od 1.1.2018 v případě, že je dítě posouzeno stupněm závislosti I –IV. (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, §47f).

V případě, že je dítě poživitelem důchodu z důchodového pojištění, náleží mu příspěvek na úhradu potřeb dítěte, jen je-li vyšší, a to ve výši rozdílu mezi tímto příspěvkem a důchodem (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, §47g odst. 2).

3.3 Příspěvek při převzetí dítěte

Jedná se o jednorázový příspěvek, na který má nárok osoba pečující, která převzala dítě do pěstounské péče. Jde-li o totéž dítě, náleží příspěvek při převzetí dítěte osobě pečující pouze jednou. To znamená, že osoba pečující, která převzala dítě do péče, má nárok na příspěvek při převzetí dítěte. Pokud pěstounská péče v tomto případě skončila a za určitou dobu opět stejná pečující osoba převezme opětovně stejné dítě

do péče, v tomto případě již nemá osoba pečující nárok na dávku příspěvek při převzetí dítěte (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, §47l odst. 1).

Výše příspěvku při převzetí dítěte činí dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, §47l odst. 2:

- a) do 6 let 8 000 Kč,
- b) od 6 do 12 let 9 000 Kč,
- c) od 12 do 18 let 10 000 Kč

3.4 Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla

Na uvedený příspěvek má nárok osoba pečující, která má v pěstounské péči nejméně tři děti. Výše příspěvku na zakoupení motorového vozidla činí 70% pořizovací ceny motorového vozidla nebo prokázaných výdajů na opravy, nejvýše však 100 000 Kč. Součet výše uvedených příspěvků osobě pečující v období posledních deseti kalendářních let přede dnem podání žádosti nesmí přesáhnout 200 000 Kč. V případě, že do pěti let ode dne přiznání příspěvku osoba pečující motorové vozidlo prodá, daruje, začne jej využívat pro výdělečnou činnost nebo přestane vykonávat pěstounskou péči, je povinna vrátit poměrnou část tohoto příspěvku (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, §47m).

3.5 Příspěvek při ukončení pěstounské péče

Dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů §47h odst. 1, má nárok na příspěvek při ukončení pěstounské péče fyzická osoba, která byla ke dni dosažení zletilosti v pěstounské péči, a to ke dni zániku nároku této osoby na příspěvek na úhradu potřeb dítěte.

Výše příspěvku činí 25 000 Kč a náleží jen jednou (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně- právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, §47h odst. 2).

Dle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, má osoba pečující a osoba v evidenci (pokud má dítě v péči) nárok na uvedené dávky:

3.6 Přídavek na dítě

Ode dne 1.1.2018 došlo k nové úpravě výše přídavku na dítě, úprava se týkala zvýšení hranice příjmu pro nárok na dávku z 2,4 na 2,7 násobek životního minima žadatele a společně posuzovaných osob. Nárok na přídavek na dítě má nezaopatřené dítě, jestliže rozhodný příjem v rodině nepřevyšuje součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,70. Dávky pěstounské péče se do rozhodného příjmu nezapočítávají. Jedná se o měsíční dávku vyplácenou za kalendářní měsíc (zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, §17).

Výše přídavku na dítě činí dle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, §18:

- a) do 6 let 500 Kč,
- b) od 6 do 15 let 610 Kč,
- c) od 15 do 26 let 700 Kč

Ode dne 1.1.2018 rovněž dochází k navýšení částky přídavku na dítě o 300 Kč měsíčně u rodin, kde v každém kalendářním měsíci rozhodného období má alespoň jedna ze společně posuzovaných osob určitý příjem, jedním z vymezených příjmů jsou dávky důchodového pojištění (zákon č. 200/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, část I.).

3.7 Příspěvek na bydlení

Nárok na příspěvek na bydlení má vlastník nebo nájemce bytu, který je v bytě hlášen k trvalému pobytu, jestliže jeho náklady na bydlení přesahují částku součinu rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30 (na území hlavního města Prahy koeficientu 0,35) a součin rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30 (na území hlavního města Prahy koeficientu 0,35) není vyšší než částka normativních nákladů na bydlení. Dávky pěstounské péče se opět do příjmů nezapočítávají a jedná se taktéž o měsíční dávku vyplácenou za kalendářní měsíc (zákon č. 117/1995Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, §24-§28).

3.8 Rodičovský příspěvek

Nárok na rodičovský příspěvek má rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině nejdéle do 4 let věku tohoto dítěte, a to nejdéle do doby, kdy byla na rodičovském příspěvku vyplacena z důvodu péče o totéž nejmladší dítě v rodině celková částka 220 000 Kč. Rodič může volit výši rodičovského příspěvku, a to na základě denního vyměřovacího základu stanoveného alespoň jednomu z rodičů v rodině. V tomto případě může rodič volit výši příspěvku ve výši 70% 30-ti násobku denního vyměřovacího základu, a to od částky 7 600 Kč do maximální částky 11 500 Kč. V případě, že rodič nemůže provést volbu rodičovského příspěvku, náleží mu rodičovský příspěvek ve výši 7 600 Kč měsíčně do konce devátého měsíce věku nejmladšího dítěte a od desátého měsíce věku ve výši 3 800 Kč měsíčně do 4 let věku dítěte. Jedná se o měsíční dávku vyplácenou za kalendářní měsíc (zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, §30-§31).

I u rodičovského příspěvku došlo ode dne 1.1.2018 k novým úpravám. Úpravy se týkaly zrušení maximální horní hranice pro měsíční volbu výše čerpání rodičovského příspěvku ve výši 11 500 Kč, nově lze volit až do plné výše 70% 30 ti násobku denního vyměřovacího základu rodiče. Rodiče, kteří nemohli provádět volbu, ode dne 1.1.2018 mohou volit výši dávky do částky 7 600 Kč. Rodiče, kteří pečují o vícero dětí, náleží celková částka rodičovského příspěvku ve výši 330 000, měsíční částku mohou volit až do výše 1,5 násobku 70% 30 ti násobku denního vyměřovacího základu rodiče, pokud nemohli provádět volbu, ode dne 1.1.2018 mohou volit výši dávky do částky 11 400 Kč (zákon č. 200/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony).

O dávku rodičovský příspěvek mohou žádat i pěstouni. Do konce roku 2017 mohli čerpat rodičovský příspěvek i osoby v evidenci, kterým byly děti svěřeny do péče na přechodnou dobu. Od 1.1.2018 byla tato možnost čerpání rodičovského příspěvku pro pěstouny na přechodnou dobu zrušena (zákon 200/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, část I.).

3.9 Peněžitá pomoc v mateřství

Nárok na uvedenou dávku má pojištěnec, pokud převzal dítě do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí příslušného orgánu, které ke dni převzetí nedosáhlo 7 let věku, nejdéle však do dosažení věku 7 let a 31 týdnů. Podmínkou nároku je účast pojištěnce na nemocenském pojištění alespoň po dobu 270 kalendářních dní v posledních dvou letech přede dnem nástupu na peněžitou pomoc v mateřství (zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, §32).

Podpůrčí doba u peněžitě pomoci v mateřství činí 22 týdnů a nastává dnem převzetí dítěte pojištěncem do péče. Peněžitá pomoc v mateřství je vyplácena měsíčně, její výše činí 70% denního vyměřovacího základu. Pokud osobě pečující nebo osobě v evidenci nevznikne nárok na peněžitou pomoc v mateřství, náleží jí rodičovský příspěvek ze systému státní sociální podpory (zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, §33, §34, §37).

V této kapitole byl proveden výčet sociálních dávek, které ze strany státu hmotně zabezpečují pěstounskou péči. V další kapitole bude proveden výzkum, zda jsou pěstouni s úrovní hmotného zabezpečení státu spokojeni.

4 Metodika výzkumu

Jak již bylo uvedeno v předchozích kapitolách, k 1.1.2013 vstoupila v platnost novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, která výrazným způsobem ovlivnila oblast pěstounské péče, a to především úpravou státní podpory v této oblasti. Novela zákona přinesla i pomoc v podobě práv pěstouna a stanovila přesná pravidla povinností, které má pěstoun vůči státu.

V praktické části se tedy v návaznosti na stanovený cíl práce nyní zaměřím na zjišťování přínosu novelizace zákona v oblasti pěstounské péče, a to především spokojenosti pěstounů s hmotným zabezpečením formou poskytování dávek pěstounské péče před novelizací zákona o sociálně-právní ochraně dětí a po novelizaci uvedeného zákona. Jedná se o dávky v období před a po 1.1.2013, kdy po 1.1.2013 pěstounské dávky přestávají podléhat zákonu č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů a podléhají zákonu č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Současně budu zjišťovat spokojenost pěstounů s poskytováním ostatních sociálních dávek.

K dosažení výzkumného cíle jsem stanovila hlavní výzkumnou otázku: **Jsou pěstouni spokojeni s hmotným zabezpečením ze strany státu?**

Pro bakalářskou práci jsem zvolila výzkum formou analýzy dokumentů a šetření formou dotazníku.

4.1 Realizace výzkumu

Výzkumné šetření bylo realizováno na Úřadu práce České republiky, Krajské pobočce v Olomouci, Kontaktním pracovišti Prostějov, oddělení státní sociální podpory.

Potřebné dokumenty mi byly příslušným oddělením pro výzkumné účely poskytnuty pod podmínkou podpisu čestného prohlášení o nezveřejňování osobních informací o jednotlivých pěstounech a dalších citlivých dat, ke kterým mi byl umožněn přístup. Z tohoto důvodu byly veškeré osobní údaje účastníků výzkumného šetření pozměněny, aby byla řádně zachována jejich anonymita. Z dokumentů, které jsem

měla k dispozici, byla použita výhradně data relevantní pro mé výzkumné účely. Považuji za důležité uvést, že vzhledem k tomu, že jsem zaměstnancem dané pobočky úřadu práce, jsem v rámci svého zaměstnání vázána mlčenlivostí, která se vztahovala i na dokumenty, ke kterým mi byl umožněn přístup.

První část výzkumného šetření probíhala prostřednictvím analýzy dokumentů jednotlivých žadatelů o dávku odměna pěstouna.

Druhá část výzkumného šetření probíhala formou dotazníkového šetření, kde respondenty byli opět žadatelé o odměnu pěstouna. Data, která jsem na základě šetření získala, byla následně vytříděna, analyzována, vyhodnocena a následně zpracována do relevantních tabulek a grafů tak, aby měl čtenář jasný přehled o výsledcích mé výzkumné činnosti a závěrech, kterých jsem se dobrala.

4.2 Analýza dokumentů a její výsledky

Analýzu dokumentů jsem prováděla na Úřadu práce České republiky, Krajské pobočce v Olomouci, Kontaktním pracovišti Prostějov, oddělení státní sociální podpory. Na uvedeném oddělení je vedena spisová dokumentace žadatelů o dávky odměna pěstouna uvedeného kontaktního pracoviště. Analýzu dokumentů jsem provedla na základě spisové dokumentace, a to v souladu s výše popsanou ochranou osobních údajů. Jednotlivé spisové dokumentace jsou vedeny v souvislosti s podáním žádosti o pěstounskou dávku – odměnu pěstouna, k žádosti jsou doloženy doklady, na základě kterých může být dávka vyplácena.

Se spisy, které jsem dostala k dispozici, jsem pracovala skrze jejich postupnou podrobnou analýzu, při níž jsem selektovala data potřebná pro mé výzkumné účely. Mezi sledované údaje patřily počty nově podaných žádostí o dávky odměna pěstouna a počty nově podaných žádostí o příspěvek na úhradu potřeb dítěte v období od roku 1995 do roku 2018.

Od 1.10.1995 jsou vypláceny dávky pěstounské péče prostřednictvím systému státní sociální podpory. Pro výzkumné účely jsem jako relevantní časový úsek, v jehož rámci je možné porovnávat statistické údaje, zvolila období 24 let. Na příslušné

pobožce úřadu práce jsou navíc spisy od roku 1995 fyzicky k dispozici, a není nutné žádat o jejich vydání z archivu, a proto byl jako počáteční rok výzkumu pro naše účely zvolen rok 1995. Zkoumaným obdobím je tedy mezidobí let 1995-2018 (konec zkoumaného období byl rok 2018, a to vzhledem k tomu, že výzkum byl prováděn v roce 2018).

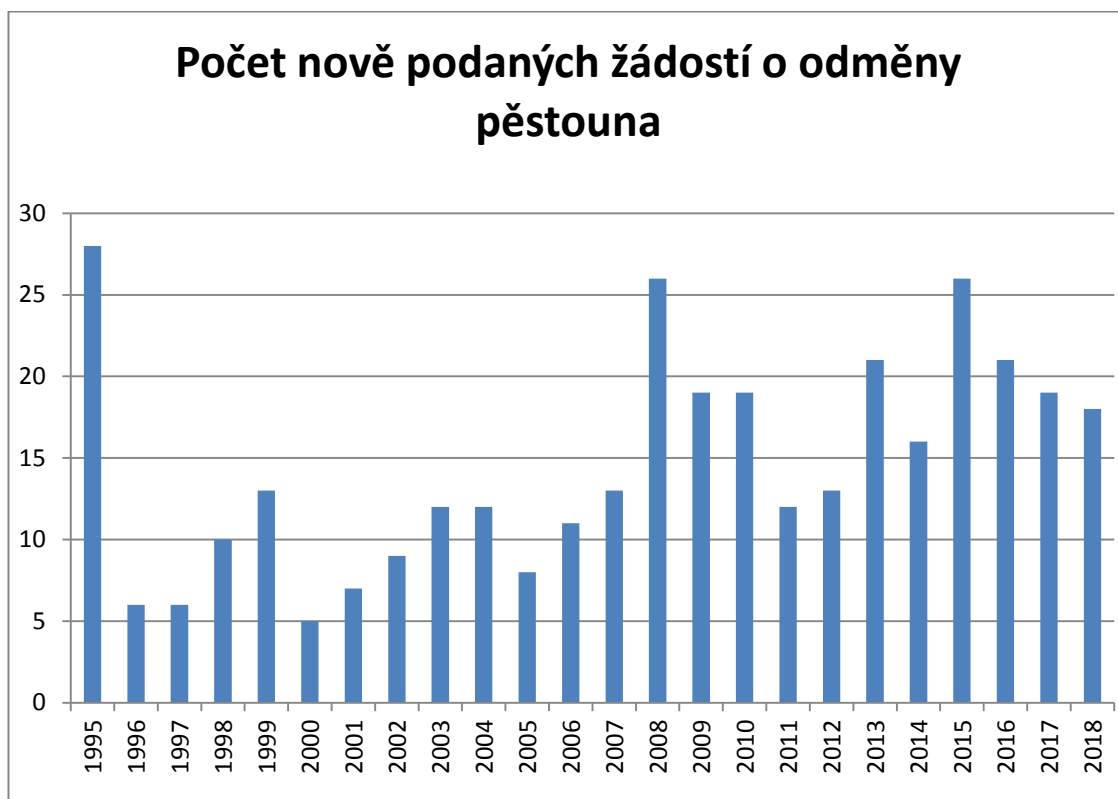
Nárok na pěstounské dávky má osoba, která se stala na základě rozhodnutí soudu pěstounem nebo poručníkem, a to od nabytí právní moci tohoto rozhodnutí. Jedná se především o dávky: odměnu pěstouna a příspěvek na úhradu potřeb dítěte. V následující tabulce a grafu jsou uvedeny v jednotlivých letech 1995 - 2018 počty nově podaných žádostí o odměnu pěstouna a počty nově podaných žádostí o příspěvek na úhradu potřeb dítěte.

Tabulka 3: Počet nově podaných žádostí o odměnu pěstouna a počet nově podaných žádostí o příspěvky na úhradu potřeb dítěte v letech 1995 - 2018

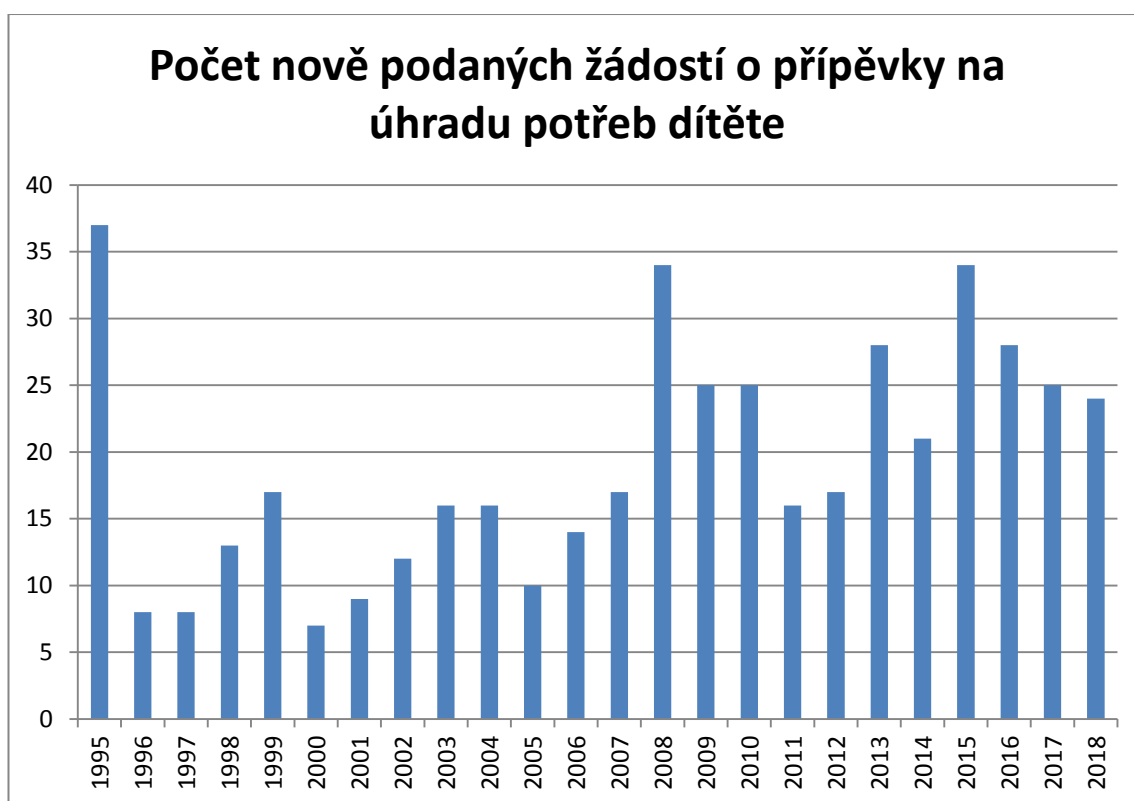
Rok	Odměna pěstouna	Příspěvek na úhradu potřeb dítěte
1995	28	37
1996	6	8
1997	6	8
1998	10	13
1999	13	17
2000	5	7
2001	7	9
2002	9	12
2003	12	16
2004	12	16
2005	8	10
2006	11	14
2007	13	17
2008	26	34
2009	19	25
2010	19	25

2011	12	16
2012	13	17
2013	21	28
2014	16	21
2015	26	34
2016	21	28
2017	19	25
2018	18	24

Graf 1: Počet nově podaných žádostí o odměny pěstouna

Graf 2: Počet nově podaných žádostí o příspěvky na úhradu potřeb dítěte

Z výše uvedeného vyplývá, že v roce 2000 bylo nejméně nově podaných žádostí o odměny pěstouna a nově podaných žádostí o příspěvky na úhradu potřeb dítěte. Nejvyšší nárůst nově podaných žádostí o odměny pěstouna a nově podaných žádostí o příspěvky na úhradu potřeb dítěte byl v roce 2008. Tento nárůst zřejmě souvisel se změnami v průběhu roku 2007, kdy došlo ke změně životního minima, ke změnám výše dávek státní sociální podpory v oblasti pěstounství (odměna pěstouna, příspěvek na úhradu potřeb dítěte) a dále k možnosti čerpání dalších dávek, které nepřímo souvisí s výkonem pěstounství, ale které může pěstoun čerpat – jedná se o rodičovský příspěvek a přídavek na dítě.

V roce 2013 dochází opět k navýšení nově podaných žádostí o odměny pěstouna a nově podaných žádostí o příspěvky na úhradu potřeb dítěte. K této skutečnosti došlo pravděpodobně na základě změn v oblasti pěstounské péče. Novelizace zákona nastavila kvalitnější systém, který podporuje rozvoj náhradní rodinné péče, a to především podpory pěstounské péče. Zde došlo k úpravě hmotného zabezpečení pěstounů, a to především zvýšení odměn pěstouna a změny formy vyplácení této dávky. Odměna pěstouna se pro účely zákonů upravujících daně z příjmů, sociálního

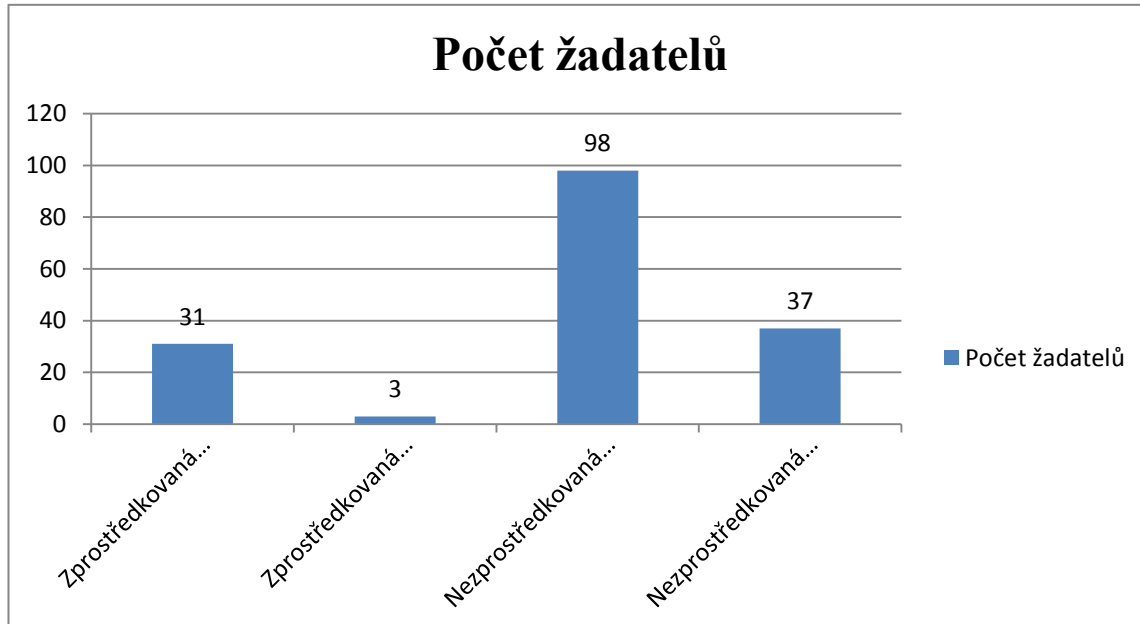

a zdravotního pojištění považuje za příjem ze závislé činnosti. Dále byly pro pěstouny vytvořeny podpůrné a odlehčovací služby a provedeny změny v přípravě pěstounů. Tyto změny měly vliv na zvýšený počet pěstounů.

Na základě analýzy dokumentů bylo zjištěno, že v období let 1995 – 2012 bylo podáno v průměru 13 žádostí ročně o dávku odměna pěstouna. V letech 2013 – 2018 bylo podáno v průměru 20 žádostí ročně o dávku odměna pěstouna.

Ze spisové dokumentace pěstounů, kteří jsou vedeni na Úřadu práce České republiky, Krajské pobočce v Olomouci, Kontaktním pracovišti Prostějov, oddělení státní sociální podpory, jsem zjistila, že k 31.12.2018 vykonávalo pěstounskou péči 169 pěstounů. Z celkového počtu pěstounů bylo 98 pěstounů – prarodičů, 37 pěstounů – péče ostatních příbuzných, 31 pěstounů – zprostředkovaná forma pěstounské klasické péče a 3 pěstouni v evidenci - zprostředkovaná forma pěstounské na přechodnou dobu.

Graf 3: Porovnání počtu jednotlivých případů zprostředkované a nezprostředkované pěstounské péče k 31.12.2018

Z údajů z grafu je patrné, že převládá pěstounská péče rodičů nebo prarodičů otce nebo matky svěřeného dítě. Nárok na odměnu pěstouna v tomto případě vzniká pouze tehdy, pokud je pěstoun považován za případ vhodný zvláštního zřetele. Tuto skutečnost prověřuje a následně potvrzuje obec s rozšířenou působností, oddělení

sociálně-právní ochrany dětí, a to s ohledem na zdravotní stav, sociální a majetkové poměry osoby pečující nebo osoby v evidenci a také s ohledem na zdravotní stav svěřeného dítěte (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, §47j odst. 3).

Ze spisové dokumentace bylo zjištěno, že všichni pěstouni – prarodiče, kteří jsou vedeni na Úřadu práce České republiky, Krajské pobočce v Olomouci, Kontaktním pracovišti Prostějov, oddělení státní sociální podpory, byli shledáni případy vhodnými zvláštního zřetele (ve spisových dokumentacích jednotlivých pěstounů je o této skutečnosti založeno potvrzení oddělení sociálně-právní ochrany dětí). Jedná se většinou o pěstouny staršího věku, jejichž příjmy představuje pouze starobní důchod nebo invalidní důchod (ve spisových dokumentacích jednotlivých pěstounů jsou tyto informace uvedeny v rozsudcích o pěstounské péči a informace týkající se invalidních důchodu v prohlášeních poplatníka daně z příjmu fyzických osob ze závislé činnosti).

Ze spisové dokumentace pěstounů, kteří jsou vedeni na Úřadu práce České republiky, Krajské pobočce v Olomouci, Kontaktním pracovišti Prostějov, oddělení státní sociální podpory, jsem zjistila, že k 31.12.2018 vykonávalo pěstounskou péči 169 pěstounů, přičemž 58 pěstounů z uvedeného celkového počtu začalo vykonávat pěstounskou péči před rokem 2013.

Mezi další sledované údaje patřily počty pěstounů, kteří pobírají mimo dávek pěstounské péče také dávky státní sociální podpory. Na základě přehledu dokumentace aktivních pěstounů bylo zjištěno, že 86 pěstounů pobírá dávku státní sociální podpory přírůstek na dítě, 31 pěstounů pobírá dávku státní sociální podpory příspěvek na bydlení a 11 pěstounů pobírá dávku státní sociální podpory rodičovský příspěvek.

Na základě zjištěného je tedy možné říci, neuvažují-li další faktory, jako je osvěta, počet dětí vhodných do pěstounské péče, že hmotná podpora ze strany státu v rámci novelizace zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí, má na základě výsledků tohoto šetření pozitivní vliv na růst počtu pěstounů.

4.3 Dotazníkové šetření a jeho výsledky

V druhé části jsem výzkum prováděla na základě dotazníkového šetření. Dotazování patří mezi základní techniky výzkumu, jedná se o nejčastěji využívaný způsob ke sběru dat a je uskutečňováno pomocí dotazníků. Aby dotazníkové šetření bylo úspěšné, je důležité, aby v dotazníku byly uvedeny jasné a stručné otázky (Gavora, 2010, s. 121-122).

Dotazníkové šetření zaměřené na pěstouny jako na příjemce dávek pěstounské péče a také dávek státní sociální podpory bylo realizováno pomocí dotazníků, a to na Úřadu práce České republiky, Krajské pobočce v Olomouci, Kontaktním pracovišti Prostějov, oddělení státní sociální podpory.

Cílem tohoto dotazníkového šetření bylo zjistit míru spokojenosti pěstounů s jejich hmotným zabezpečením ze strany státu.

K datu 31.12.2017 byl na Úřadu práce České republiky, Krajské pobočce v Olomouci, Kontaktním pracovišti Prostějov, celkový počet žadatelů o odměnu pěstouna 169.

Výzkumné šetření metodou dotazníku probíhalo v období v lednu 2018 na Úřadu práce České republiky, Krajské pobočce v Olomouci, Kontaktním pracovišti Prostějov, oddělení státní sociální podpory. K datu 31.12.2017 bylo evidováno celkem 169 žadatelů o odměnu pěstouna, kteří jsou vedeni na Úřadu práce České republiky, Krajské pobočce v Olomouci, Kontaktním pracovišti Prostějov, jako osoby pobírající dávku odměnu pěstouna. V prosinci 2017 byly všem uvedeným žadatelům zaslány písemné informace k ročnímu zúčtování poplatníka daně z příjmu. V období ledna 2018 se dostavovali na základě těchto informací pěstouni na Kontaktní pracoviště Prostějov k podání žádosti o provedení ročního zúčtování záloh na daně z příjmu fyzických osob ze závislé činnosti a daňového zvýhodnění (zák. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, §35ba, §35c). Při této příležitosti byli pěstouni požádáni o vyplnění dotazníku. Při osobním předávání dotazníku byli pěstouni požádáni o spolupráci a zároveň byli ujištěni o anonymitě dotazníku. Po vyplnění byl dotazník ihned vrácen. Data získaná z takto vyplněných

dotazníků sloužila jako podklad pro zodpovězení výzkumných otázek. (Dotazníky odevzdávali pěstouni pracovníkovi, který s nimi řešil vyplnění prohlášení poplatníka daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti a z funkčních požitků. Tyto byly potom hromadně předány ke zpracování dotazníků. Pracovníci, kteří přebírali od pěstounů vyplněné dotazníky, jsou zaměstnanci stejné pobočky úřadu práce jako já a jsou také v rámci svého zaměstnání vázáni mlčenlivostí).

O provedení ročního zúčtování a daňového zvýhodnění požádalo celkem 156 pěstounů, kteří se zároveň zúčastnili dotazníkového šetření. Zbylých 13 pěstounů z celkového počtu 169 se na úřad nedostavili a o roční zúčtování ani daňové zvýhodnění nepožádali.

Otázky dotazníku byly uzavřené, a to z toho důvodu, aby bylo jejich vyplnění pro respondenty časově co nejméně náročné. Dostali však rovněž prostor pro vyjádření vlastního názoru, chtěli-li. Všechny dotazníky byly pochopitelně zcela anonymní. Vlastní otázky byly pak rozděleny do dvou částí. První část obsahovala obecné údaje o respondentech, samozřejmě se zachováním anonymity, druhá část byla zaměřena na odpovědi respondentů v souvislosti se zkoumanou problematikou. Závěrem dotazníku bylo respondentům poděkováno za jeho vyplnění. V průběhu roku 2018 byly získané informace vyhodnocovány a zpracovány.

Při konstrukci dotazníku jsem postupovala následovně:

Otázka 1-4: zařazení snadnějších otázek, které respondenta na začátku dotazníku neodradí a respondent spolupracuje. Jedná se o specifikaci cílové skupiny (pěstounů), tzn. zjištění, jakou pěstounskou péči vykonávají, kolik dětí i se zdravotním postižením mají v pěstounské péči, jaký je jejich věk.

Otázka 7: zařazení otázky spojené se změnami ve výkonu pěstounské péče po novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí od 1.1.2013.

Otázka 5 – 8, 9 - 13: zařazení otázek, na základě kterých bylo zjištění, jak hodnotí pěstouni hmotnou pomoc ze strany státu, tzn. zjištění, jaké sociální dávky pobírají, zda jsou spokojeni s hmotnou podporou státu a zda jim tato hmotná pomoc státu pomáhá při výkonu pěstounské péče.

Otázka 14 -15: otevřené otázky, které se týkají přivítání možných změn v oblasti pěstounské péče.

4.3.1 Dotazník

1. Jakou formu pěstounské péče vykonáváte?

- a) Zprostředkovaná (pěstounská péče klasická + pěstounská péče na přechodnou dobu)
- b) Nezprostředkovaná (osoba k dítěti příbuzná ale i blízká osoba k dítěti nebo k rodině)

2. Kolik dětí máte svěřeno do pěstounské péče?

- a) Jedno
- b) Dvě
- c) Tři a více

3. Je některé z dětí svěřené Vám do pěstounské péče zdravotně postiženo?

- a) Ano
- b) Ne

4. Váš věk?

- a) Méně než 30 let
- b) 30-45 let
- c) 45-60 let
- d) 60 a více let

5. Vykonával/a jste pěstounskou péči i před 1.1.2013? Pokud ano, byl/a jste spokojen/as hmotným zabezpečením státu více před 1.1.2013 nebo až po 1.1.2013

- a) Nevykonával/a jsem pěstounskou péči před 1.1.2013
- b) Vykonával/a jsem pěstounskou péči i před 1.1.2013, více jsem spokojen(a) s hmotným zabezpečením státu po 1.1.2013
- c) Vykonával/a jsem pěstounskou péči i před 1.1.2013, více jsem byl(a) spokojen(a) s hmotným zabezpečením státu před 1.1.2013

6. Vyhovuje Vám, že se odměna pěstouna považuje pro účely zákonů upravujících daně z příjmů, pojistné na sociální zabezpečení, pojistné na úrazové pojištění a pojistné na všeobecné zdravotní pojištění, za příjem ze závislé činnosti?

a) Ano

b) Ne

7. Jak jste v současné době spokojen/a se změnami ve výkonu pěstounské péče po novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí ode dne 1.1.2013? (jedná se o profesionalizaci pěstounské péče, sjednocení hmotného zabezpečení pěstounské péče a uzavřených dohod o výkonu pěstounské péče)

a) Zcela spokojen/a

b) Částečně spokojen/a

c) Nespokojen/a

8. Jak jste v současné době spokojen/a s výší sociálních dávek spojených s výkonem pěstounské péče?

a) Zcela spokojen/a

b) Částečně spokojen/a

c) Nespokojen/a

9. Pomohla Vám jednorázová pěstounská dávka příspěvek při převzetí dítěte v začátku současného výkonu pěstounské péče?

a) Ano

b) Ne

10. Jaké ostatní sociální dávky pobíráte?

a) Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

b) Přídavek na dítě

c) Příspěvek na bydlení

d) Rodičovský příspěvek

e) Peněžité pomoci v mateřství

11. Žádal/a jste v průběhu výkonu současné pěstounské péče o jednorázovou dávku Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla?

a) Ano

b) Ne

12. Zajistí dávky spojené s výkonem pěstounské péče, které pobíráte, komplexně chod Vaší domácnosti a péči o dítě v pěstounské péči?

a) Ano, zcela

b) Ne

13. Jste jako pěstoun spokojen/a s hmotným zabezpečením formou ostatních sociálních dávek?

- a) Zcela spokojen/a
- b) Částečně spokojen/a
- c) Nespokojen/a
- d) Nepobírám

14. Jaké změny byste přivítal/a v oblasti výkonu pěstounské péče.

- a) Změna:.....
.....
- b) Nebudu odpovídat

15. Jaké změny byste přivítal/a v oblasti služeb nabízených pěstounům.

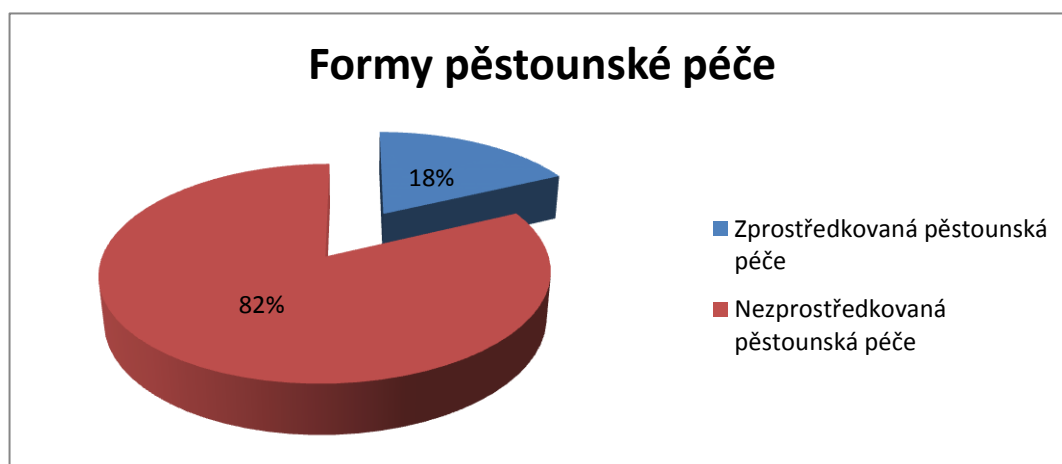
- a) Změna.....
.....
- b) Nebudu odpovídat

Výsledky dotazníkového šetření

1. Jakou formu pěstounské péče vykonáváte?

Na základě dotazníkového šetření bylo zjištěno, že z celkového počtu dotazovaných, kteří se zúčastnili výzkumu, tvoří převážnou část nezprostředkovaná pěstounská péče, kterou vykonává 128 dotazovaných a zprostředkovanou pěstounskou péči vykonává 28 dotazovaných.

Graf 4: Formy pěstounské péče

2. Kolik dětí máte svěřeno do pěstounské péče?

Na základě dotazníkového šetření bylo zjištěno, že z celkového počtu dotazovaných, kteří se zúčastnili výzkumu, má 102 pěstounů svěřeno do pěstounské péče pouze jedno dítě, 44 pěstounů má svěřeno do péče dvě děti a 10 pěstounů má svěřeno do péče tři a více dětí.

Graf 5: Počty dětí svěřených do jednotlivých pěstounských péčí

3. Je některé z dětí svěřené Vám do pěstounské péče zdravotně postiženo?

Na základě dotazníkového šetření bylo zjištěno, že z celkového počtu dotazovaných, kteří se zúčastnili výzkumu, má dítě s postižením v pěstounské péči 8 pěstounů.

Graf 6: Děti se zdravotním postižením v pěstounské péči

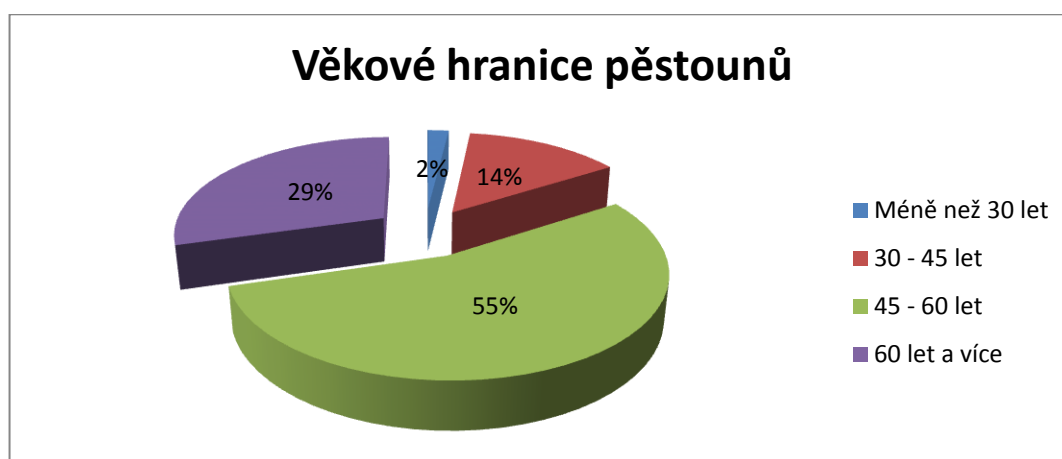

4. Váš věk?

Na základě dotazníkového šetření bylo zjištěno, že z celkového počtu dotazovaných, kteří se zúčastnili výzkumu, je nejpočetnější skupinou pěstounů věková hranice 45 – 60 let, celkem 85 pěstounů, věková hranice 60 a více byla zastoupena 46 pěstouny, věková hranice 30-45 let byla zastoupena 22 pěstouny a nejméně početnou skupinou byli pěstouni ve věkové hranici méně než 30 let, kteří byli zastoupeni 3 pěstouny.

Graf 7: Věková hranice pěstounů

5. Vykonával/a jste pěstounskou péči i před 1.1.2013? Pokud ano, byl/a jste spokojen/a s hmotným zabezpečením státu více před 1.1.2013 nebo až po 1.1.2013?

Na základě dotazníkového šetření bylo zjištěno, že z celkového počtu dotazovaných, kteří se zúčastnili výzkumu, vykonávalo 58 pěstounů pěstounskou péči i před 1.1.2013, 98 pěstounů začalo vykonávat pěstounskou péči až po 1.1.2013. 55 pěstounů, kteří začali vykonávat pěstounskou péči před 1.1.2013 jsou více spokojeni s hmotným zabezpečením státu po 1.1.2013, 3 pěstouni, kteří začali vykonávat pěstounskou péči před 1.1.2013 nejsou spokojeni s hmotným zabezpečením státu po 1.1.2013.

Graf 8a: Pěstouni vykonávající pěstounskou péči i před 1.1.2013 a po 1.1.2013.

Graf 8b: Spokojenost pěstounů, kteří vykonávali pěstounskou péči i před 1.1.2013 s hmotným zabezpečením státu před a po 1.1.2013.

6. Vyhovuje Vám, že se odměna pěstouna považuje pro účely zákonů upravujících daně z příjmů, pojistné na sociální zabezpečení, pojistné na úrazové pojištění a pojistné na všeobecné zdravotní pojištění, za příjem ze závislé činnosti?

- c) Ano
- d) Ne

Na základě dotazníkového šetření bylo zjištěno, že z celkového počtu dotazovaných 156 pěstounů, vyhovovala výplata odměny pěstouna jako příjem ze závislé činnosti všem.

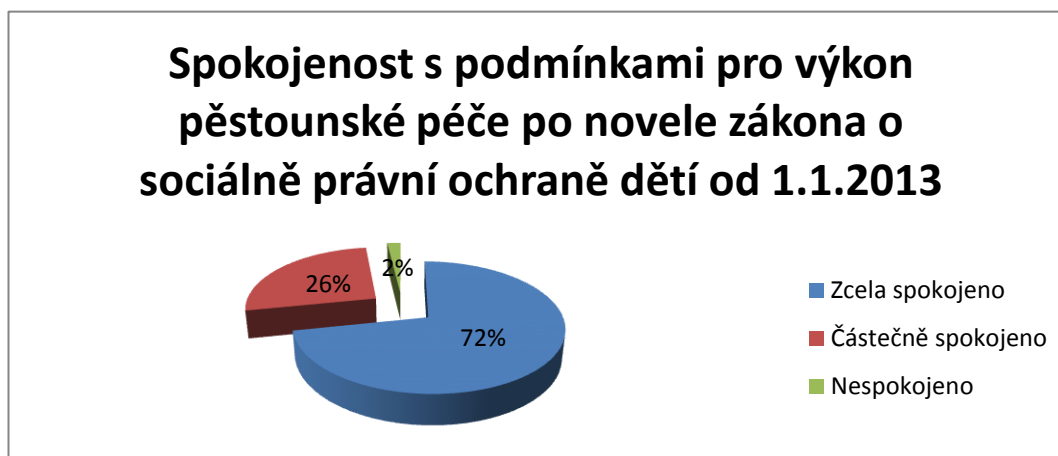
Graf 9: Spokojenost pěstounů s výplatou dávky odměna pěstouna jako příjmem ze závislé činnosti

7. Jak jste v současné době spokojen/a s podmínkami pro výkon pěstounské péče po novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí ode dne 1.1.2013? (jedná se o profesionalizaci pěstounské péče, sjednocení hmotného zabezpečení pěstounské péče a uzavřených dohod o výkonu pěstounské péče)

Na základě dotazníkového šetření bylo zjištěno, že z celkového počtu dotazovaných, kteří se zúčastnili výzkumu, je 112 pěstounů zcela spokojeno s podmínkami pro výkon pěstounské péče, 41 pěstounů je částečně spokojena a 3 pěstouni jsou nespokojeni.

Graf 10: Spokojenost s podmínkami pro výkon pěstounské péče po novele zákona o sociálně právní ochraně dětí ode dne 1.1.2013

Na výzkumnou otázku můžu tedy odpovědět, že převážná část dotazovaných pěstounů je spokojena s nově nastavenými podmínkami výkonu pěstounské péče.

8. Jak jste v současné době spokojen/a s výší sociálních dávek spojených s výkonem pěstounské péče?

Na základě dotazníkového šetření bylo zjištěno, že z celkového počtu dotazovaných, kteří se zúčastnili výzkumu, je 98 pěstounů zcela spokojeno s výší dávek spojených s výkonem pěstounské péče a 58 pěstounů je s nimi částečně spokojeno.

Graf 11: Spokojenost s výší sociálních dávek spojených s pěstounskou péčí

Na výzkumnou otázku můžu tedy odpovědět, že převážná část dotazovaných pěstounů je spokojena s výší sociálních dávek spojených s výkonem pěstounské péče.

9. Pomohla Vám jednorázová pěstounská dávka příspěvek při převzetí dítěte v začátku současného výkonu pěstounské péče?

Na základě dotazníkového šetření bylo zjištěno, že z celkového počtu dotazovaných, kteří se zúčastnili výzkumu, pomohla jednorázová dávka Příspěvek při převzetí dítěte v začátku výkonu pěstounské péče 137 pěstounům a 19 pěstounům tento příspěvek nepomohl.

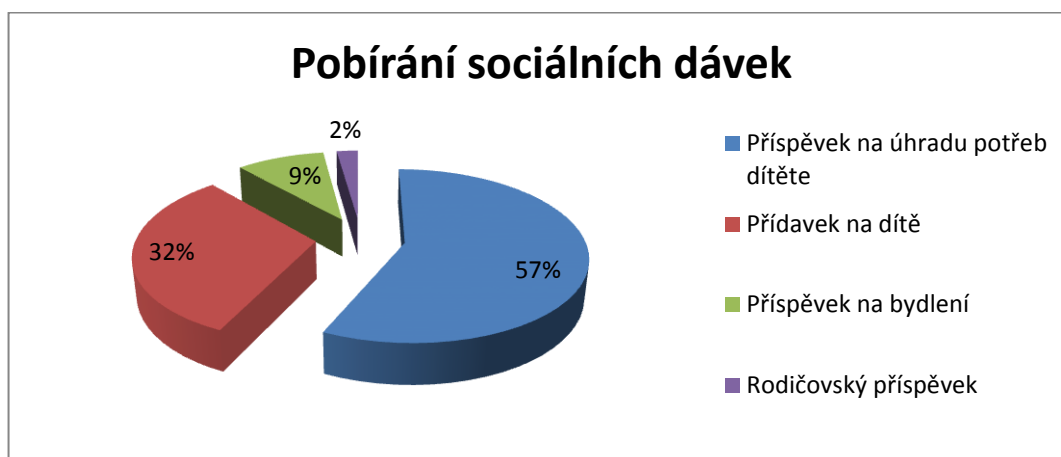
Graf 12: Pomoc jednorázové dávky příspěvek při převzetí dítěte

10. Jaké ostatní sociální dávky pobíráte?

Na základě dotazníkového šetření bylo zjištěno, že z celkového počtu dotazovaných, kteří se zúčastnili výzkumu, 152 pěstounů pobírá dávku příspěvek na úhradu potřeb dítěte, 84 pěstounů pobírá dávku přídavek na dítě, 25 pěstounů pobírá dávku příspěvek na bydlení, 6 pěstounů pobírá dávku rodičovský příspěvek a žádný z pěstounů nepobírá dávku peněžité pomoci v mateřství.

Graf 13: Pobírání sociálních dávek

11. Žádal/a jste v průběhu výkonu současné pěstounské péče o jednorázovou dávku Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla?

Na základě dotazníkového šetření bylo zjištěno, že z celkového počtu dotazovaných, kteří se zúčastnili výzkumu, si žádal pouze 1 pěstoun jednorázovou dávku Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla.

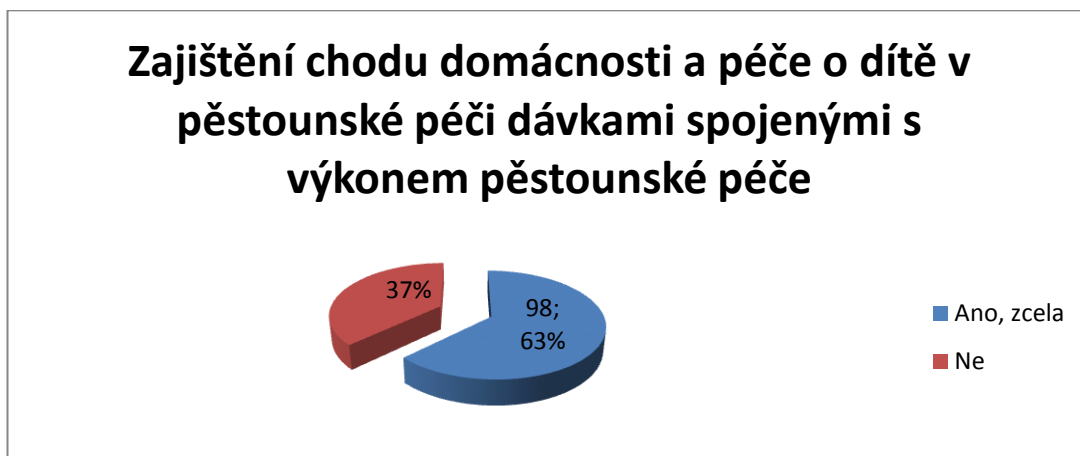
Graf 14: Jednorázový Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla

12. Zajistí dávky spojené s výkonem pěstounské péče, které pobíráte komplexně chod Vaší domácnosti a péči o dítě v pěstounské péči?

Na základě dotazníkového šetření bylo zjištěno, že z celkového počtu dotazovaných, kteří se zúčastnili výzkumu, 98 pěstounů uvedlo, že dávky spojené s výkonem pěstounské péče, které pobírají, komplexně zajistí chod jejich domácnosti a péči o dítě v pěstounské péči a 58 u pěstounů je toto zajištěno pouze částečně.

Graf 15: Zajištění chodu domácnosti a péče o dítě v pěstounské péči dávkami spojenými s výkonem pěstounské péče

13. Jste jako pěstoun spokojen/a s hmotným zabezpečením formou ostatních sociálních dávek?

Na základě dotazníkového šetření bylo zjištěno, že z celkového počtu dotazovaných, kteří se zúčastnili výzkumu, je 92 pěstounů zcela spokojeno s hmotným

zabezpečením formou ostatních sociálních dávek a 64 pěstounů je částečně spokojeno s hmotným zabezpečením formou ostatních sociálních dávek.

Graf 16: Spokojenost pěstounů s hmotným zabezpečením formou ostatních sociálních dávek

Do dotazníkového šetření byly zařazeny také dvě otevřené otázky (otázka č. 14 a otázka č. 15), které se týkaly zjištění, jaké změny v oblasti výkonu pěstounské péče a služeb nabízených pěstounům by pěstouni uvítali.

Na základě odpovědí na otázku č. 14, bylo zjištěno, že převážná většina pěstounů by uvítala změnu v oblasti biologických rodičů, které vidí často jako velký problém. Pěstouni mají oproti biologickým rodičům méně práv, a to se pěstounům nelíbí, protože, i když se rodiče o dítě nezajímají, přesto je musí pěstoun požádat o svolení např. při vyřizování cestovního pasu apod. Pěstouni dále uvedli, že jsou také nespokojeni s tím, že se biologičtí rodiče nemusí vzdělávat a ani nejsou kontrolováni tak jako pěstouni. Jiné změny v oblasti výkonu pěstounské péče zatím nepožadují. V oblasti hmotného zabezpečení pěstounů je potěšily změny výše dávky odměna pěstouna a příspěvku na úhradu potřeb dítěte od 1. ledna 2018.

Na základě dotazníkového šetření – otázka č. 15, bylo zjištěno, že převážná část dotazovaných je s oblastmi služeb nabízených pěstounům spokojena a zatím nevidí důvody dalších změn (na základě dotazníkového šetření bylo zjištěno, že z celkového počtu dotazovaných, kteří se zúčastnili výzkumu, hodnotí dobře informovanost o právech, povinnostech pěstounů, a to i v oblasti služeb 111 pěstounů a 45 pěstounů se nevyjádřilo).

4.3 Shrnutí

Novelizace zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů, přinesla na základě legislativních změn platných od 1.1.2013 v oblasti pěstounské péče mnoho změn, a to v podobě poradenství, odlehčovacích služeb a také ve formě odměňování – odměna pěstouna začala být považována za plat. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že převážná část dotazovaných pěstounů je po novele zákona spokojena s hmotnou podporou státu formou sociálních dávek i s podmínkami pro výkon pěstounské péče. Stát pěstounům pomáhá nejen hmotně ale i poskytováním služeb, které mají pěstounům pomáhat a usnadňovat jejich práci. Tato pomoc je poskytována pěstounovi na základě uzavřené dohody o výkonu pěstounské péče.

V úvodu této podkapitoly považuji za velmi důležité zdůraznit, že získaná data a vyvozené závěry jsou platné výhradně pro výzkumný soubor, který byl selektován pouze pro účely výzkumného šetření této bakalářské práce. Zjištěné závěry je možné považovat za vypovídající pouze pro mnou selektovaný výzkumný soubor pěstounů.

Realizovaným výzkumným šetřením bylo zjištěno, že v roce 2013 došlo k navýšení počtu pěstounů, a tudíž navýšení počtu nově podaných žádosti o odměnu pěstouna a nově podaných žádostí o příspěvek na úhradu potřeb dítěte. K této skutečnosti došlo s největší pravděpodobností na základě změn, jež proběhly v oblasti pěstounské péče. Novelizace zákona o sociálně právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů, nastavila kvalitnější systém, který podporuje rozvoj náhradní rodinné péče, a to především podpory pěstounské péče. Zde došlo k úpravě hmotného zabezpečení pěstounů, a to především zvýšení odměn pěstouna a změny formy vyplácení této dávky. Odměna pěstouna se pro účely zákonů upravujících daně z příjmů, sociálního a zdravotního pojištění považuje za příjem ze závislé činnosti. Dále byly pro pěstouny vytvořeny podpůrné a odlehčovací služby a provedeny změny v přípravě pěstounů.

Z dotazníkového šetření bylo zjištěno, že v rámci mého výzkumného souboru převažují pěstouni provozující nezprostředkovanou formu pěstounské péče.

Rozlišujeme dvě formy pěstounské péče, a to formu pěstounské péče zprostředkovanou a nezprostředkovanou. Pěstouni, kteří vykonávají pěstounskou péči zprostředkovanou, se pro výkon této péče rozhodli, na tuto péči se připravovali, a to jak studováním literatury, poradami s odborníky a jiným pěstounskými rodinami. Takto připravovali jak sebe, tak i celou rodinu na příchod nového člena – dítěte do jejich rodiny. Pěstouni, kteří vykonávají pěstounskou péči nezprostředkovanou, si berou děti do pěstounské péče jednak po rozvaze z ústavního zařízení, ale často jsou postaveni k přijetí dítěte do rodiny okamžitě a na přípravu dítěte do rodiny tak neměli prostor. A právě pro tyto pěstouny je pomoc ze strany státu v počáteční fázi pěstounské péče velmi důležitá.

Zodpovězením výzkumných otázek se mi rovněž povedlo naplnit cíl této bakalářské práce, který spočíval v poskytnutí přehledu o spokojenosti pěstounských rodin s jejich hmotným zabezpečením formou sociálních dávek, především pak formou dávek pěstounské péče, a zároveň objasnit praktický přínos novelizace zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ze dne 1. 1. 2013, pro pěstounské rodiny. Povedlo si mi zjistit, že majorita dotazovaných pěstounů je spokojena s hmotným zabezpečením, které je jim ze strany státu poskytováno ve formě sociálních dávek spojených s výkonem pěstounské péče. Obecně je možné z odpovědí respondentů v průběhu dotazníkového šetření vyvodit, že majorita z nich považuje novelizaci zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ze dne 1. 1. 2013 za přínosnou, jelikož pro ně v praxi znamenala řadu pozitiv, která oceňují.

Závěr

V předložené bakalářské práci jsem se věnovala tématu pěstounské péče a hmotnému zabezpečení pěstounských rodin, které je poskytované ze strany státu. Jejím hlavním cílem bylo **poskytnout přehled o spokojenosti pěstounských rodin s jejich hmotným zabezpečením formou sociálních dávek, především pak formou dávek pěstounské péče, a zároveň objasnit praktický přínos novelizace zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 1. 1. 2013, pro pěstounské rodiny.**

V prvních třech kapitolách textu byl nejprve položen teoretický základ práce, který byl konstruován na poznacích získaných studiem odborné literatury, časopisů, legislativy a dalších souvisejících zdrojů. Následně bylo možné se věnovat výzkumnému šetření, které probíhalo ve dvou fázích.

V první fázi byla realizována výzkumná činnost skrze analýzu získaných odborných dokumentů, kdy se mi podařilo zjistit, že v mezidobí let 1995 – 2018 došlo k navýšení počtu nově podaných žádostí o dávky pěstounské péče – odměny pěstouna a příspěvku na úhradu potřeb dítěte v roce 2008. Tento nárůst zřejmě souvisel pravděpodobně se změnami v průběhu roku 2007, kdy došlo ke změně životního minima, ke změnám výše dávek státní sociální podpory v oblasti pěstounství (odměna pěstouna, příspěvek na úhradu potřeb dítěte) a dále k možnosti čerpání dalších dávek, které nepřímo souvisí s výkonem pěstounství, ale které může pěstoun čerpat – jedná se o rodičovský příspěvek a přídavek na dítě.

V roce 2013 dochází opět k navýšení počtu nově podaných žádostí o odměny pěstouna a nově podaných žádostí o příspěvky na úhradu potřeb dítěte. K této skutečnosti došlo zřejmě na základě změn v oblasti pěstounské péče. Novelizace zákona č. 359/1999, Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, nastavila kvalitnější systém, který podporuje rozvoj náhradní rodinné péče, a to především podpory pěstounské péče. Zde došlo k úpravě hmotného zabezpečení pěstounů, a to především zvýšení odměn pěstouna a změny formy vyplácení této dávky. Odměna pěstouna se pro účely zákonů upravujících daně z příjmů, sociálního a zdravotního pojištění považuje za příjem ze závislé činnosti. Dále byly pro

pěstouny vytvořeny podpůrné a odlehčovací služby a provedeny změny v přípravě pěstounů. Tyto změny měly vliv na zvýšený počet pěstounů.

Na základě zjištěného je tedy možné říci, neuvažují-li další faktory, jako je osvěta, počet dětí vhodných do pěstounské péče apod., že podpora ze strany státu v rámci novelizace zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, ode dne 1.1.2013, má na základě výsledků tohoto šetření pozitivní vliv na růst počtu pěstounů.

Druhá část výzkumného šetření pak probíhala formou dotazníkového šetření, kde respondenty byli žadatelé o odměnu pěstouna. Data, která byla na základě šetření získána, byla následně vytríděna, analyzována, vyhodnocena a následně zpracována do relevantních tabulek a grafů tak, aby měl čtenář jasný přehled o výsledcích mé výzkumné činnosti a závěrech, kterých jsem se dobrala.

Z uvedeného šetření bylo zjištěno, že mezi pěstounskou péčí převažuje forma nezprostředkované pěstounské péče, tedy péče vykonávaná přímými rodinnými příslušníky dítěte. Část pěstounů začala vykonávat pěstounskou péči před rokem 2013, což bylo před novelizací zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně- právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, mohli tak dostatečně posoudit změny v pěstounské péči, a to před novelizací i po novelizaci uvedeného zákona. Obecně je možné z odpovědí respondentů v průběhu dotazníkového šetření vyvodit, že majorita z nich považuje novelizaci zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ze dne 1. 1. 2013 za přínosnou. Povedlo si mi zjistit, že majorita dotazovaných pěstounů je spokojena s hmotným zabezpečením, které je jim ze strany státu poskytováno ve formě sociálních dávek spojených s výkonem pěstounské péče.

Literatura a zdroje:

BUBLEOVÁ, Věduna a kol. *Základní informace o osvojení (adopci)*. 3. přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014, 57 s. ISBN 978-80-87455-18-0.

BUBLEOVÁ, Věduna. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. ISBN 978-80-87455-19-7.

GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4717-883.

GAVORA, Petr. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2010. ISBN 8085931796.

MATĚJČEK, Zdeněk, ed.al. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.

MACELA, M. et al. 2015. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. Praha: Wolters Kluwer.

NOŽÍŘOVÁ, Jana. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde Praha, 2012. ISBN 978-808-6131-917.

PAZLAROVÁ, Hana, ed. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-.

SMOLÍKOVÁ, Veronika. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. Ostrava: Key Publishing, 2014. Monografie (Key Publishing: European Society for History of Law). ISBN 978-80-7418-218-1

VRÁNOVÁ, Lucie. *Sociálně-právní analýza přechodné pěstounské péče v České republice*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-09-8.

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-727-0.

ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012, 197 s. ISBN 978-80-262-0065-9.

Odborné časopisy:

CILEČKOVÁ, Kateřina. Změny v náhradní rodinné péči.
Czech&SlovakSocialWork/Sociální Práce/Sociálna Práca, 2014, 14.2.

Internetové zdroje:

1. Národní koncepce podpory rodin s dětmi (MPSV 2009, Příloha I.),
https://www.mpsv.cz/files/clanky/7958/Narodni_koncepce_podpory_rodin_s_detmi.pdf
2. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. 2014. *Průvodce legislativou náhradní rodinné péče* [online]. [cit. 2017-05-25]. Dostupné z: http://www.pestounskapece.cz/pruvodce_legislativou.php
3. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. 2011. *Služby pro rodinu a děti*.

Legislativní dokumenty:

Ústava České republiky, č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 187/2006 Sb., nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 200/2017 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

Seznam tabulek:

Tabulka 1: Výše měsíčních částek příspěvku na úhradu potřeb dítěte do 31.12.2017 v případě, že je dítě posouzeno stupněm závislosti I –IV. (zákon č. 359/1999 Sb., §47f).....	21
Tabulka 2 : Výše měsíčních částek příspěvku na úhradu potřeb dítěte od 1.1.2018v případě, že je dítě posouzeno stupněm závislosti I –IV. (zákon č. 359/1999 Sb., §47f).....	22
Tabulka 3 : Počet podaných žádostí o odměny pěstouna a příspěvků na úhradu potřeb dítěte v letech 1995 – 2018.....	29

Seznam grafů:

Graf 1: Počet nově podaných žádostí o odměny pěstouna.....	30
Graf 2: Počet nově podaných žádostí o příspěvek na úhradu potřeb dítěte.....	31
Graf 3: Porovnání počtu jednotlivých případů zprostředkované a nezprostředkované pěstounské péče k 31.12.2018.....	32
Graf 4: Formy pěstounské péče.....	38
Graf 5: Počty dětí svěřených do jednotlivých pěstounských péčí.....	39
Graf 6: Děti se zdravotním postižením v pěstounské péči.....	39
Graf 7: Věková hranice pěstounů.....	40
Graf 8a: Pěstouni vykonávající pěstounskou péči i před 1.1.2013 a po 1.1.2013.....	41
Graf 8b: Spokojenost pěstounů, kteří vykonávali pěstounskou péči i před 1.1.2013 s hmotným zabezpečením státu před a po 1.1.2013.....	41
Graf 9: Spokojenost pěstounů s výplatou dávky odměna pěstouna jako příjmem ze závislé činnosti.....	42
Graf 10: Spokojenost s podmínkami pro výkon pěstounské péče po novele zákona o sociálně právní ochraně dětí ode dne 1.1.2013.....	42
Graf 11: Spokojenost s výší sociálních dávek spojených s pěstounskou péčí.....	43
Graf 12: Pomoc jednorázové dávky příspěvek při převzetí dítěte.....	44
Graf 13: Pobírání sociálních dávek.....	44
Graf 14: Jednorázový Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla.....	45
Graf 15: Zajištění chodu domácnosti a péče o dítě v pěstounské péči dávkami spojenými s výkonem pěstounské péče.....	45
Graf 16: Spokojenost pěstounů s hmotným zabezpečením formou ostatních sociálních dávek.....	46